

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia

Academia aeterna

Peep Lassmann ^{KLAVER}

Kavas

Rameau, Satie, Ravel, Messiaen

9.04.2022 – 19.00

EMTA suur saal

Uurimus saab alati alguse huvist millegi vastu, olgu see siis mõni nähtus, sündmus või protsess. Sealt edasi on vaja enda mõtlemise praktika teha arusaadavaks nii, et see võiks muuta ka teiste kogemust. Võib väita, loovuurimuse kõige olulisem osa ongi loovtegevus ise. Mitte see, kuidas me seda mõtestame, kuidas sellest kirjutame, kuidas analüüsime, millisesse konteksti asetame, vaid see, kuidas me seda praktiseerime. Loomulikult tuleb eristada seda, et igasugune loominguline tegevus ei liigitu veel teadusuurimuseks. Aga kui on olemas kriteeriumid – soov uurimuseks, teadlikkus, avatus kriitikaks, küsimused, millele vastuseid leides on võimalik teadmisi ning arusaamu laiendada –, viib see diskursuseni, läbi mille sünnib uurimusele sisu, meetod ning olulisus.

2020. aasta kevadel alustanud „Academia aeterna“ (igavene/kestev akadeemia) on Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia õppejõudude loomingulisele ja loovuurimuslikule tegevusele pühendatud kontserdisari.

Erik Satie (1866–1925)

„Gnossienne“ nr 1 (1889–90)

Jean-Philippe Rameau (1683–1764)

Allemande kogumikust „Nouvelles Suites“ (1728)

Olivier Messiaen (1908–1992)

„20 pilku Jeesuslapsele“ („Vingt regards sur l'enfant-Jésus“, 1944)

VIII „Kõrguste pilk“ („Regard des hauteurs“)

Erik Satie

„Embryons desséchés“ (1913)

II „d'Edriophthalma“

Nokturn nr 3 (1919)

Olivier Messiaen

„Lindude kataloog“ („Catalogue d'oiseaux“, 1956–58)

IV „Vahemere kivitäks“ („Le Traquet Stapazin“)

,

Jean-Philippe Rameau

Süit e-moll RCT 2

V „Lindude häälitsused“ („Le Rappel des Oiseaux“)

Süit G-duur RCT 6

V „Kana“ („La poule“)

Olivier Messiaen

„Lindude kataloog“ („Catalogue d'oiseaux“, 1956–58)

V „Kodukakk“ („La Chouette Hulotte“)

Maurice Ravel (1875–1937)

„Peegeldused“ („Miroirs“, 1904–05)

II „Kurvad linnud“ („Oiseaux tristes“)

„Pavaan surnud printsessile“ („Pavane pour une infante défunte“, 1899)

Erik Satie (1866–1925) oli ekstravagantne helilooja ja pianist, ekstsentriline boheemlane, kes eluaeg irriteeris või šokeeris Pariisi publikut oma vaimukate ettevõtmiste ning irooniliste ja teravmeelsete ütlemistega. Kui Claude Debussy ja Maurice Raveli looming kujutas 20. sajandi alguskümneni prantsuse muusika peavoolu, siis Satie' tegevust võiks võrrelda alavooluga, mis viitas tulevikukunstile. „Ma sündisin väga vara maailma, mis on väga vana“, kuulutas Satie ise. Tõepoolest, veel enne kui Pariisi kunstiellu tulid futuristid, kubistid ja dadaistid, kirjutas Satie eksperimentaalset ja sageli taotluslikult naivistlikku muusikat, kus kasutas mitmesuguseid müraefekte (kirjutusmasin, sireenid), kus ei olnud meetrumit ja taktijaotusi ning millele antud ekstsentrilised pealkirjad ja sageli juurde lisatud mõistatuslikud kommentaarid mõjusid omas ajas (st XIX sajandi lõpus ja XX sajandi alguses) epateerivalt: näiteks „Bürokratlik sonatiin“, „Ebameeldivad esseed“, „Kolm pala pirni vormis“, „Kolm loperdavat prelüüdi koerale“ jpt. Kuna Erik Satie oli väga hea pianist, siis on suurem osa tema (mitte eriti arvukast) loomingust klaveriteosed.

Kuus *gnossienne*'i on Satie varased klaveripalad, mille helilooja kirjutas ajavahemikul 1890–1897. *Gnossienne* on Erik Satie leiutatud sõna, milles on viiteid nii gnoseoloogiale ehk tunnetusteooriale (*gnōsis* kr. k. tunnetus, teadmine) kui ka iidsele Knossosele Kreeta saarel, millega seostub müüt Theseusest, Ariadnest ja Minotaurusest. Muusikaliselt on Erik Satie *gnossienne*'id lühikesed, tantsulised, nüansirohked ja hapralt mõjuvad mõtisklused. Satie'l puuduvad nendes palades taktijooned ja see asjaolu sunnib interpreeti loovamalt tegelema tempo, agoogika ja fraseerimisega.

Kolmeosaline tsükkel „**Embryons desséchés**“ („Kuivatatud embrüod“) on loodud 1913. aastal. Selle kolm pala kujutavad kolme selgrootut mereelukat: meripura („d'Holothurie“), väliskujult krevetti meenutavat kirpvähilist („d'Edriophthalma“) ja kooriklooma („de Podophthalma“). Teise osa „d'Edriophthalma“ süžee kujutab selgrootute elus aset leidnud traagilist sündmust, mis viib kogu suguvõsa kokku, et kuulata patriarhi

leinakõnet. Situatsiooni absurdsust rõhutab veelgi enam fakt, et helilooja tsiteerib palas Chopini leinamarssi sonaadist nr 2 *op.* 35.

Aastal 1919 kahe muusikakirjastaja tellimusel loodud **viis nokturni** kuuluvad Satie' hilisloomingusse. Nokturnides loobus Satie täielikult satiirist ja paroodiast, mis oli nii omane tema varasematele teostele. Nokturnid on siirad ja introvertselt mõtlilikud palad, mida iseloomustab lihtne, kaunikõlaline meloodiajoonis ning vabam harmoonia- ja rütmikäsitlus.

Bachi kaasaegne **Jean-Philippe Rameau** (1683–1764) oli üks olulisemaid prantsuse hilisbaroki heliloojaid ja muusikateoreetikuid, kes oli tuntud ka erakordselt andeka klahvpillivirtuoosina. Rameau klavessiinilooming hõlmab ligi 65 pala, mis on avaldatud neljas kogumikus (ilmusid aastatel 1706, 1724, 1728 ja 1741) ja on koondatud klavessiinisüitideks. Need vabad ja kirevad tsüklid koosnevad kohustuslikest tantsudest (näiteks tänasel kontserdid kõlav **Allemande**) ja karakterpaladest, mis läksid prantsuse muusikas moodi 18. sajandi esimesel poolel ja mille teemadeks võisid olla looduspildid, tundevarjundid, muusikalised portreed või hoopis mütoloogilised tegelased. Rameau hoogsat ja virtuoosset, rikkalike kaunistustega klavessiinistiili teeb väga eriliseks ka teatraalsus. Pea kõik paladest, olenemata pealkirjast, on kui väikesed balletinumbrid ning mitmed neist on leidnud kasutust helilooja hilisemates lavateostes.

Ehtsa valgustusaja inimesena pidas Rameau kunsti ülesandeks looduse jäljendamist. Üks tõestus sellele on erutatud linnulaulu imitatsioon tehniliselt virtuoosses klavessiinipalas „**Lindude häälotsused**” („Le Rappel des Oiseaux”) süidist e-moll, mis on pärit 1724. aastal ilmunud kogumikust „Pièces de clavecin avec une méthode sur la mécanique des doigts”.

Aastal 1728 ilmunud kogumikust „Nouvelles suites de pieces de clavecin“ pärit „**Kana**“ („La Poule“) on humoorikas ja vaimukas kana „muusikaline portree“, mis algab peale kaagutamise imitatsiooniga (Rameau kirjutas esimese kaheksa noodi alla KAA-KA-KA-KAA, et pöörata interpreedi tähelepanu sellele seosele).

20. sajandi ühe isikupärasema helilooja **Olivier Messiaeni** (1908–1992) omanäoline kõlavärvimaailm on mõjutanud arvukal hulgal muusikuid, sealhulgas ka eesti interpreete ja heliloojaid. Heliloomingu kõrval oli Messiaen ka võimekas orelimängija ja suurepärase pedagoog, kelle käe all on õppinud 20. sajandi mitmed olulised heliloojad (nende hulgas ka Stockhausen, Boulez, Xenakis, Kurtág, Murail jpt). Kui enne 1940. aastat kirjutas oma muusikuteed organistina alustanud helilooja klaverile vähe ja pisteliselt, siis neljakümne aastate alates kujunes klaver Messiaenile väga tähtsaks pilliks. Messiaeni stiili esimesteks mõjutajateks võib pidada Maurice Raveli ja Claude Debussyd, ent aktiivse muusika-uurijana leiutas Messiaen pidevalt uusi kompositsioonivõtteid ning jõudis täiesti ainuomase helikeeleni, kasutades enda loodud helilaadi- ja rütmisüsteemi. Väga südamelähedane oli heliloojale liturgiline temaatika: tõsiuskliku katoliiklasena lõi ta suure osa oma muusikast religioosse suunitlusega. Lisaks sellele paelus Messiaeni ornitoloogia, mis leidis muusikalise väljenduse rütmiliselt filigraanses, n-ö linnulaulustiilis, mis on kõige ilmekamalt esindatud ülimahukas uurimuslikus klaveritsükklis „**Lindude kataloog**“ („Catalogue d'oiseaux“, 1956–58).

Linnulaulumotiive kuuleb ka teoses „**20 pilku Jeesuslapsele**“ („20 Regards sur l'Enfant Jesus“, 1944). See on monumentaalne klaveritsükkel, mis on nii mängutehniliselt kui ka muusikaliselt interpreedile äärmiselt keerukas. Helilooja on öelnud, et see teos on „kaemus Jeesuslapsest sõimes ja Pilkudest, mis temale langevad: alates Jumalaisa väljendamatust pilgust kuni Armukiriku mitmetähendusliku pilguni“.

Prantsuse heliloojat **Maurice Raveli** (1875–1937) tavatsetakse seostada impressionismi ja Claude Debussyga. Mõlemale heliloojale olid muusikas tööpoolest olulised tämbrid, värvid, nüansid ja meeleolud, sarnane on ka nende harmooniakäsitus. Ent Raveli looming eristub siiski selgelt läbi rangema vormiloogika, suuresti teistsuguste kujundite, lineaarsete meloodialiinide ja polüfoonilisuse. Samuti on Raveli looming erakordselt rütmikas – džässist ja hispaania rahvamuusikast inspireeritud rütmid on tema muusika iseloomulikumaid jooni. Väljapaistva pianistina keskendus Ravel ka enda loomingus klaverile.

Aastatel 1904–1905 valminud klaveritsükkel „**Miroirs**” („Peegeldused”) koosneb viiest palast. 20. sajandi algul, kui Ravel oli kahekümnendates eluaastates ja õppis Pariisi konservatooriumis, ühines ta avangardkunstnikest, -kirjanikest ja -muusikutest koosneva rühmitusega, mis sai tuntuks nime *Apaches*, s.t „Huligaanid” all. Raveli ja tema sõprade poolt valitud nimi pidi peegeldama nende suhtumist etableerunud kunsti. Tsükli iga osa on pühendatud ühele rühmituse liikmele. Teine osa „**Oiseaux tristes**” („Kurvad linnud”) on pühendatud andekale hispaania pianistile ja Raveli kaasüliõpilasele Ricardo Viñesele (1875–1943), kes huvitus eelkõige kaasaegsest muusikast ja oli noorele Ravelile suureks mõjutajaks. Ravel märkis, et kirjutas „Kurvad linnud” pärast lämmatavalt palavalt suvepäeval niiskes metsas jalutamist ja linnulaulu kuulamist. Tsükkel tuli esiettekanne 1906. aastal Ricardo Viñese esituses.

Vaikset mõtisklust pakkuv õhkõrn „**Pavaan surnud printsessile**” („Pavane pour une infante défunte”, 1899) on Raveli väga varane teos, mille aluseks on 16.–17. sajandi Hispaaniast pärit pidulik ja aeglane õukonnatants pavaan.

Peep Lassmann on üks väljapaistvamaid eesti pianiste, keda hinnatakse solisti, ansamblipartneri, pedagoogi ja muusikaelu juhtfiguurina. Lassmann lõpetas 1966. aastal Tallinna Muusikakeskkooli Heljo Sepa klaveriklassis ning jätkas tema juures õpinguid ka Tallinna Riiklikus Konservatooriumis, mille lõpetas 1971. aastal. Aastatel 1971–1973 täiendas ta end Moskva Konservatooriumi assistentuuris Emil Gilelsi juhendamisel. Pärast õpinguaastaid asus Peep Lassmann tööle Tallinna Konservatooriumi, millega ta on seotud olnud tänaseni: 1985. aastast dotsent, 1991. aastast professor, 1987. aastast klaverikateedri juhataja, aastatel 1992–2017 Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia rektor, alates 2020. aastast EMTA nõukogu liige.

Peep Lassmann andis esimesed soolokontserdid 1969. aastal Tartu Ülikooli aulas ja Estonia kontserdisaalis ning on järgnevate aastakümnete jooksul esinenud solisti ja kammermuusikuna 30 riigis üle maailma. Ta on soleerinud Eesti Riikliku Sümfooniaorkestri, Moskva Filharmoniaorkestri, Pärnu Linnaorkestri, Vanemuise orkestri, Läti ja Moldova orkestrite ning mitmete projektkoosseisude ees. Dirigentidest on ta koostööpartneriteks olnud Paavo Berglund, Neeme Järvi, Eri Klas, Nikolai Rabinovitš, Nikolai Aleksejev, Peeter Lilje, Arvo Volmer, Vello Pähn, Paul Mägi, Jüri Alperden, Andres Mustonen, Toomas Vavilov, Juozas Domarkas ja Imants Resnis. Ta on teinud koostööd mitmete Euroopa kammeransamblitega ja tema partneriteks on olnud tuntud muusikud maailma eri paigust (Marianne Boettcher, Aaron Rosand, Yosif Feigelson, Michel Lethiec, Lionel Lhote, David Grimal, Raphael Wallfisch, Mati Palm, Jüri Gerretz jpt). Peep Lassmann on andnud meistikursusi ning osalenud konkursside žüriis paljudes Euroopa, Ameerika ja Aasia riikides.

Peep Lassmanni repertuaaris on 17 klaverikontserti (10 neist on tulnud esitusele koos ERSO-ga nii Eestis kui välismaal), lisaks suur hulk soolo- ja kammerteoseid. Erilisel kohal on Olivier Messiaeni klaverimuusika – Lassmann on olnud teoste „Vingt regards sur l’Enfant Jésus“ ja „Catalogue

d'oiseaux" esmaesitaja Eestis. Samuti on talle oluline eesti heliloojate looming, mida ta on mitmelgi korral esmaettekandele toonud. Lassmann on salvestanud hulgaliselt klaverimuusikat Eesti Raadiotele, samuti Moskva ja Rootsi raadiotele. Tal on ilmunud 6 LP-d (Melodia) ja soolo-CD „Eesti klaverimuusika“ (Eres, 1994). Lisaks on ta koos bassi Mati Palmiga välja andnud CD „Eesti ja itaalia laule esitab Mati Palm“ (Kuldklassika, 2002) ja tema esitusi on ilmunud erinevatel kogumikplaatidel, näiteks Jaan Räätsa „24 eesti prelüüdi“ op. 80 plaadil „24 Marginalien für 2 Klaviere op. 68; 24 Estnische Präludien für Klavier op. 80“ (Antes, 1996). Peep Lassmann on EV Riigivapi III klassi ja EV Valgetähe IV klassi ordeni kavaler, Eesti Raadio aasta muusik (1989) ning Estonia Seltsi, Eesti Muusikaõpetajate Liidu ja Eesti Klaveriõpetajate ühingu auliige. Ta on pälvinud Eesti Kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali aastapreemia (1999, 2009) ja Eesti Kultuurkapitali elutööpreemia (2018). 2020. aastal tunnustati Lassmanni Eesti Muusikanõukogu aastapreemiaga kaaluka panuse eest eesti pianismi arengusse.

OOTAME KUULAMA

T 12.04 kell 19.00 / EMTA suur saal / tasuta

Klassikontsert

Heli Veskuse lauluüliõpilased

Karis Trass, Merit Kraav, Emily Ruus, Sanna Korpi, Anette Raukola,
Anna Saaritsa, Melissa Maisla, Birgita Palo, Anni Zimmermann

Klaveril Maria Bachmann

Kavas Mozart, R. Strauss, Dvořák, Gounod, Verdi, J. Strauss

T 12.04 kell 19.00 / EMTA kammersaal / tasuta

Tudengiteisipäev

Soli Deo Gloria: Annelize Vlasenko (viul), Tatiana Gashimova (tšello),
Oksana Lohinova (klaver), Georg Maaten (viul),

Kristjan Kannukene (viola)

Kavas Skoryk, Dvořák jt

Sissejuhatava ettekande teeb Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia
muusikateaduse üliõpilane Taavi Hark

K 13.04 kell 19.00 / EMTA kammersaal / tasuta

Improvisatsioonikursuse lõppkontsert

Núria Andorrà (löökpillid, Hispaania)

Esinevad kursusel osalenud üliõpilased

Kavas vabad improviseerimised erinevates kammerkoosseisudes

**EESTI MUUSIKA-
JA TEATRIAKADEEMIA**

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia kontserdi- ja etenduskeskus

eamt.ee

emtasaalid.ee

facebook.com/muusikaakadeemia